

บทที่ 2

เกณฑ์สำหรับความผิดปกติทางจิต

เค้าโครงเรื่อง

1. พฤติกรรมเบี่ยงเบนจากปกติคืออะไร
2. เกณฑ์สำหรับแยกแยะระหว่างพฤติกรรมที่ผิดปกติ และปกติมีอะไรบ้าง
3. วิธีคิดในแบบปกติและผิดปกติ

สาระสำคัญ

1. การที่จะตัดสินว่าพฤติกรรมนั้นผิดปกติหรือไม่ ไม่ได้ดูจากอาการ (Symptoms) เพียงอย่างเดียวหรืออาการเดียว และไม่มีอาการตายตัวว่าอาการอย่างนี้คือการเจ็บป่วยทางจิตแต่ต้องพิจารณาผลของพฤติกรรมที่มีต่อบุคคล สังคมรอบตัวเขา
2. เกณฑ์สำหรับแยกแยะระหว่างพฤติกรรมปกติและไม่ปกติ คือการประเมินว่าพฤติกรรมนั้นเกิดจากการทำงานของจิตที่มีคุณภาพหรือไม่ พฤติกรรมนั้นแสดงถึงคุณภาพของการปรับตัวทางสังคมที่ดีหรือไม่ พฤติกรรมนั้นแสดงระดับการควบคุมตนเองหรือไม่ สังคมประเมินพฤติกรรมนั้นอย่างไร และ การประเมินความรู้สึกโดยบุคคล

วัตถุประสงค์ของการเรียน

เพื่อให้นักศึกษาได้เข้าใจความหมายของพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนจากปกติ ว่าคืออะไร และ พฤติกรรมที่ต่างไปจากคนทั่วไปในสังคมนั้นเราจะตัดสินได้อย่างไรว่าผิดปกติแล้ว ซึ่ง นักศึกษาจะได้เรียนรู้เกณฑ์สำหรับแยกแยะระหว่างความคิดและพฤติกรรมที่ปกติและผิดปกติได้

ความคิดปกติทางจิตไม่สามารถดูจากอาการ (Symptoms) เพียงอย่างเดียวหรืออาการเดียว ไม่มีอาการที่ตายตัวและบ่งบอกว่าอาการนั้นคือความเจ็บป่วยทางจิต หลายอาการที่คงปกติ ถ้าทำแล้วสามารถแก้ปัญหาได้ หรือทำแล้วมันเหมาะกับ เวลา สถานที่ และผลการกระทำนั้นได้ ประโยชน์แก่ตนเองและสังคมของเขา เช่น ทุกคนต้องอาบน้ำทุกวัน ถ้าไม่อาบน้ำ 1 อาทิตย์ถือว่ากิจวัตรประจำวันที่ต้องทำเสียไป หรือป่วยทางจิต แต่ถ้าเราพิจารณาผู้ชายเขาจะเห็นว่าเขาไม่ชอบอาบน้ำทุกวัน แต่เราถือว่าปกติในสังคมของเขา หรือพฤติกรรมบางอย่างที่ขาดเหตุผล อาจปกติถ้าเขาต้องตอบสนองต่ออันตราย เป็นต้น การ โสภเสรั้า ความกลัว บางอย่างอาจปกติสำหรับบุคคลบางคน ที่มีประสบการณ์ นั้น ๆ เป็นส่วนตัวมาก่อน หรือความ โกรธก็เป็นปฏิกิริยาได้ตอบที่ปกติ สำหรับความไม่ยุติธรรม เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าคนที่มีสุขภาพจิตดี บางครั้งก็กลัวได้ โกรธได้ หรือบางครั้งมีพฤติกรรมที่แปลกเมื่อตอบสนองต่อความกลัวได้

คนฆ่าคนแปลกหน้า เพราะได้ยินเสียงสั่งให้ทำซึ่งเราถือว่าผิดปกติ แต่มีหลายสถานการณ์ เช่น ทหารในสนามรบก็ฆ่าคนแปลกหน้า คือข้าศึก โดยได้รับคำสั่งในช่วงนั้นเช่นกัน หรือสำหรับคนทั่วไป มีความคิดว่า คนที่ติดต่อกับพระเจ้าน่าจะเชื่อได้ว่ามีความผิดปกติทางจิต แต่มีผู้นำศาสนาไม่น้อยที่ถูกสังคมคาดหวังว่าต้องติดต่อกับพระเจ้า แทนที่จะบอกว่าเขามีอาการของโรคประสาท หลายคนที่เราตัดสินว่าเขาป่วยทางจิต เพราะเขามีความรู้สึกลึกซึ้งมาก แต่ความรู้สึกลึกซึ้ง ก็แสดงว่าเขามีศีลธรรมมิใช่หรือ ความกลัวก็เป็นสิ่งปกติได้ ถ้าคนนั้นอยู่ในสถานการณ์ที่เครียดและจากการศึกษาก็พบว่า ความกลัวเป็นกลไกป้องกันตนเองในสัตว์ทุกชนิด

ความเบี่ยงเบนจากปกติ

การตัดสินว่าพฤติกรรมนั้นผิดจากความปกติหรือไม่ ก่อนข้างมีปัญหา ซึ่งปัญหานั้นได้แก่

1. การให้คำจำกัดความของเกณฑ์ปกติของพฤติกรรม
2. เส้นแบ่งระหว่างความพึงพอใจ และไม่พึงพอใจต่อผลของพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งเป็นลักษณะจิตวิสัย (Subjective)

ที่นิยมกันมักใช้ข้อมูลทางสถิติเป็นตัวแปร เปรียบเทียบในประชากรทั่วไปว่าเป็นปฏิกิริยาได้ตอบที่ไม่ธรรมดาหรือไม่ หรือ ดี เลว หรือไม่แน่ นอกจากนี้ อาจพิจารณาปฏิกิริยาตอบสนองนั้นว่า ทำให้เกิดความพึงพอใจต่อคนส่วนใหญ่หรือไม่

วัฒนธรรมมีผลต่อการพิจารณาว่าพฤติกรรมนั้นเบี่ยงเบนหรือไม่ บางพฤติกรรมในวัฒนธรรมหนึ่งถือว่ายอมรับได้ แต่ในอีกวัฒนธรรมหนึ่งถือว่าไม่ปกติ ฉะนั้น ก่อนจะตัดสินใจว่า พฤติกรรมนั้นผิดปกติ หรือไม่ จึงต้องดูความเหมาะสมของพฤติกรรม โดยประเมินระดับของความผิดปกติในการทำงานของจิตใจ และประเมินผลที่ตามมาของพฤติกรรมที่มีต่อบุคคลและสังคมนั้น ๆ พร้อมทั้งดูความเหมาะสม ประสิทธิภาพ ค่านิยม ฯลฯ และสรุปว่าเป็นความผิดปกติหรือไม่

กิจกรรมที่ 1 จงหาเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อที่ท่านเห็นว่าถูก และ X หน้าข้อที่ท่านเห็นว่าผิด

-1. การตัดสินใจว่าพฤติกรรมนั้นมีปัญหาหรือไม่ มักมีปัญหากำกวดความของเกณฑ์ปกติ
-2. ผลของพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นอัตวิสัย (Subjective) วัตถุ
-3. การวัดพฤติกรรมว่าต่างจากเกณฑ์ปกติในสังคมหรือไม่ นิยมให้ข้อมูลทางสถิติเป็นตัวแปรในการวัด
-4. วัฒนธรรมไม่มีผลต่อการพิจารณาว่าพฤติกรรมนั้น ๆ ผิดปกติหรือไม่
-5. ค่านิยมในสังคมมีส่วนในการกำหนดความถูกผิดของพฤติกรรม

เกณฑ์สำหรับแยกแยะระหว่างพฤติกรรมที่ปกติจากพฤติกรรมที่ไม่ปกติ มีดังนี้ คือ

1. พฤติกรรมนั้นเกิดจากการทำงานของจิตใจที่มีคุณภาพหรือไม่ มีข้อมูลทางคลินิกและการทดลองที่ยืนยันว่าจิตที่ทำงานพร่องมากและความผิดปกติทางจิต มีความเกี่ยวข้องกัน การทำงานของจิตที่สำคัญของมนุษย์ได้แก่ สมรรถภาพ การรับรู้ เหตุผล การรับรู้ความเป็นจริง การตัดสินใจ การเรียนรู้ ความจำ การสื่อสาร และความคิดสร้างสรรค์ในบุคคลที่มีสมองพิการ จะขาดความสามารถดังกล่าวอย่างถาวร ในคนผิดปกติทางจิต ความสามารถยังคงอยู่ แต่ใช้แบบผิดปกติ และคนปกติสามารถคิดแต่คิดแบบขาดเหตุผลได้ในบางครั้ง การตัดสินใจจึงต้องมีความระมัดระวัง

2. พฤติกรรมนั้นแสดงคุณภาพของการปรับตัวทางสังคมที่ดีหรือไม่ เชฟ คลัค โฮล์ม และ ลินตัน (Scheff, Kluckholm and Linton) ให้ความเห็นว่ามนุษย์ต้องทำตามเกณฑ์ทางสังคม พฤติกรรมนั้นต้องเหมาะสมและผลของพฤติกรรมนั้น ๆ ออกมาดี คือผสมกลมกลืนเข้ากันได้ดีกับสังคม และมีความรับผิดชอบ ส่วนพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ จะได้แก่พฤติกรรมที่ขาดการควบคุม ก้าวร้าว หุนหันพลันแล่น ขาดความไว้ไว้วางใจผู้อื่น สงสัย มีการสื่อสารที่ไม่ผสมกลมกลืน พฤติกรรมขาดความรับผิดชอบต่อสังคม มีแนวโน้มทำลายตนเอง และไม่สามารถดูแลตนเองได้

แอดเลอร์ (Adler) กล่าวว่าผู้มีปัญหาสังคม มักขาดความสนใจต่อกฎเกณฑ์ทางสังคม เขาเชื่อว่าทุกคนมักแสวงหาความเด่น เพื่อลดสิ่งที่ตนรู้สึกด้อย คนปกติมักกลัวจะ ไม่ได้รับความสนใจจากคนอื่น จึงมักสนใจอย่างแท้จริงต่อความรู้สึก และความต้องการของบุคคลอื่น แต่วิธีการของพฤติกรรมทางประสาท (Neurotic Behavior) จะเป็นลักษณะเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง โดยไม่สนใจความรู้สึกของสังคมรอบข้าง ซึ่งความเด่นที่เป็นจุดมุ่งหมายของเขาอาจเป็นจริงหรือแค่จินตนาการของเขาเท่านั้น บางทีผู้มีความผิดปกติทางจิตมักหลีกเลี่ยงการติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น ไม่สนใจตนเองหรือสนใจตนเองแบบแคบ ๆ นอกจากนี้ความสนใจคนอื่นก็มีเพียงเล็กน้อยและมักจะสนใจเฉพาะพฤติกรรมที่มีความสำคัญ โดยตรงต่อเขาเท่านั้น

3. พฤติกรรมนั้นแสดงระดับการควบคุมตนเองหรือไม่ การควบคุมตนเองและการมีพฤติกรรมขาดสติถือว่าเป็นเกณฑ์ที่สำคัญที่สุดในการตัดสินว่ามีพยาธิสภาพทางจิตหรือไม่ ลักษณะพฤติกรรมเช่นนี้ ได้แก่พฤติกรรมที่สังคมหรือบุคคลอื่นไม่คาดหวังว่าจะเกิดหรือบุคคลไม่น่าทำ เช่นนั้น เพราะมันเป็นพฤติกรรมที่ขาดเหตุผล ขาดคุณภาพ และไม่เหมาะสม ซึ่งการควบคุมไม่ได้ นี้เราอาจเรียกว่า “สติแตก” (Nervous Breakdown) พวกที่มีอาการทางประสาทมักไม่สามารถจะจัดการกับความกลัว ไม่สามารถกำจัดความยัคิดย้าทำได้ ถึงแม้จะรู้ว่ามัน ไม่น่าทำเช่นนั้น เช่นรู้ว่าไม่มีเหตุผลที่จะกลัว แต่เขาก็จัดการกับความคิดนี้ไม่ได้ ผู้ป่วยทางจิตมักจะไม่สามารถควบคุมความรู้สึก ขาดความยับยั้งชั่งใจ ขาดพลังที่จะปิดเสียงที่มารบกวนความคิดของเขา เขาจะต่อสู้กับศัตรูภายนอก โดยการปกปิด ทำให้การแก้ปัญหาทั้งด้านความคิดและท่าทีเกิดความไม่ยืดหยุ่น มักแก้ปัญหาวิธีเดียวซ้ำ ๆ เพราะเขาไม่แลกเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหากับใครเลย คนที่ปิดตนเอง ควบคุมมากไปจะมีอิสระในการเลือกทางออกได้น้อยและเมื่อขาดการควบคุมจะแสดงให้เห็นได้ทั้งในเด็กและผู้ใหญ่ เช่น การลงมือลงเท้าใช้อารมณ์ (Temper Tantrums) บีสสาวะรดที่นอน ขาดสมาธิ อยู่ไม่สุข ผลีสลาม และพูดคิดอย่าง ตะกุกตะกัก เป็นต้น

การเสียการควบคุมที่เห็นได้ชัดตามความเห็นของฟรอยด์ คิดว่าผู้ป่วยทางจิตนั้นการทำงานของอีโก้ (Ego) ไม่มีประสิทธิภาพ จัดการกับสถานการณ์ต่าง ๆ ไม่ได้ บางครั้งทำตามอิด (Id) แบบไร้เหตุผล และไม่สามารถควบคุมความรู้สึก ผลีสลาม หรือขาดสติและพฤติกรรมที่แสดงออกขาดการทำงานของ ซุปเปอร์ อีโก้ (Super Ego)

ผู้ที่สามารถควบคุมความรู้สึก ไม่ขาดสติ จะควบคุมพฤติกรรมต่าง ๆ ได้ จะเป็นผู้ที่มีความสงบทางจิต เชื่อมั่นในตนเอง และมีปฏิริยาตอบสนองแบบเป็นธรรมชาติ แก้ปัญหาได้ และปรับตัวได้

4. พฤติกรรมนั้น ๆ สังคมประเมินอย่างไร การประเมินจากสังคมสามารถดูได้จากรายละเอียดของการสัมภาษณ์ประวัติ การสังเกตพฤติกรรมที่ผู้อื่นทำ และจากแบบทดสอบต่าง ๆ เช่น การทดสอบสติปัญญา แบบทดสอบบุคลิกภาพ เช่น รorschach (Rorschach Inkblot Test) ที เอ ที (T.A.T. หรือ Thematic Apperception Test) เอ็ม เอ็ม พี ไอ (M M P I หรือ Minnesota Multiphasic Personality Inventory) เป็นต้น ซึ่งจะสามารถตรวจพบความผิดปกติจากเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งจะเป็นการประเมินพฤติกรรมว่าผิดปกติหรือไม่ ขึ้นอยู่ที่ตัวเขา และสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่

กลุ่มคนในสังคมที่จะแยกแยะว่าพฤติกรรมผิดปกติหรือไม่มีอยู่ด้วยกัน 3 กลุ่ม ดังนี้

- . ครอบครัว และเพื่อนสนิทของคนไข้
- . เพื่อนบ้าน สมาคม หรือ คนที่ติดต่อกับคนไข้
- . ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ที่ถูกฝึกฝน แล้วให้เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง ซึ่ง ได้แก่ จิตแพทย์ และนักจิตวิทยาคลินิก นอกจากนี้ยังมีผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องเช่น นักสังคมสงเคราะห์ทางจิตเวช นักจิตวิทยาให้คำปรึกษา ซึ่งอาจมีเกณฑ์การตัดสินความผิดปกติที่แตกต่างกันบ้างแต่จุดใหญ่คือ

1. คนที่ถูกประเมินมีความผิดปกติ ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของเขาหรือยัง ถ้ามีความผิดปกติแสดงว่าภาวะจิตสังคมของเขาเริ่มเสีย

2. เขาสามารถควบคุม ความก้าวร้าวได้ไหม หรือเริ่มมีปัญหาการปรับตัว เช่น ชอบฟังฟังผู้อื่น ไม่เป็นตัวของตัวเอง ไม่ค่อยทำอะไร เช่น ไม่ทำงาน (มีผลผลิตน้อย) วัน ๆ

ไม่ทำอะไร มีความบกพร่องทางสังคม เข้ากับใครไม่ค่อยได้ ทำงานไร้ประสิทธิภาพ ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้อาจประเมินได้ว่าเขาไม่สามารถจัดการกับตัวเอง ดูแลตนเองไม่ได้ ซึ่งจะทำให้เขาเกิดการเจ็บป่วยทางกาย ดิคา การไม่สามารถควบคุมความก้าวร้าวนั้นคงไม่มีสังคมใดทนได้ เพราะถ้ามีบุคคลใดก็ตามมีพฤติกรรมเช่นนั้น ก็สามารถคาดเดาได้เลยว่าสังคมนั้น ๆ จะต้องเกิดอันตรายขึ้น แต่ถ้านคนในสังคมแคร์ก็ราคาแพง ก็ถือว่า เป็นแค่ความก้าวร้าวที่มีระดับต่ำหน่อย อีกเกณฑ์หนึ่งก็คือ สมาชิกของครอบครัวรู้สึกต่อพฤติกรรมนั้นอย่างไร เช่น ขอมรับไม่ได้ เครียด ทุกข์ ทรมาน เศร้าผิดหวังกับพฤติกรรมเช่นนั้น ก็ถือว่าพฤติกรรมนั้นควรได้รับการรักษาได้แล้ว

ในระดับครอบครัว และชุมชน มีความถึงเลที่จะแปรผลพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน แต่จะมองว่าพฤติกรรมนั้นแปลกจากเพื่อน แตกต่างจากคนในสังคม

คัมมิงส์และคัมมิงส์ (Cummings & Cummings) อธิบายว่า ความผิดปกติจะเกิดจากจิตใจและอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงจากคนที่รู้สึกผิดหวัง เหนื่อย หรือรู้สึกไม่ดี รู้สึกไม่โล่ง มีอะไรค้างคาใจ เหลือติดค้างอยู่ ปฏิกริยาตอบสนองอาจแสดงให้เห็นถึงการปรับตัวที่ไม่ดี หรืออาจจะมีลักษณะสุขภาพไม่ดี หรือแสดงพฤติกรรมที่ทำงานมากไป นอนน้อย คิมของมีนเมา หรือเปลี่ยนแปลงชีวิต

ในการประเมินพฤติกรรมที่ปกติ จะต้องประเมินโดยครอบครัว ชุมชน และผู้เชี่ยวชาญว่า คนผู้นั้นมีพฤติกรรมที่เหมือนกลุ่มเพื่อนของเขาหรือไม่ คือรู้สึกว่าสามารถดูแลตนเองได้ สามารถแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน สามารถปรับตัวเข้ากับกลุ่มหรือสังคมของเขาได้ ถ้าเขารู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ชุมชน เขารู้สึกสบาย มีความสุข ทั้งในครอบครัวและสังคมรอบข้างของเขาก็ถือว่าพฤติกรรมนั้นปกติ

5. การประเมินความรู้สึกโดยบุคคลเป็นอย่างไร การประเมินความรู้สึกซึ่งเป็นลักษณะจิตวิสัย (Subjective) ของคนถือเป็นเกณฑ์สุดท้ายที่จะวัดว่าพฤติกรรมยังปกติอยู่หรือไม่ ซึ่งเป็นการยากมาก เพราะถ้าเกิดความผิดปกติขึ้น ๆ จะทำให้สังเกตเห็นไม่ชัดและการวัดจะผิดพลาดได้ง่าย เช่น ความรู้สึกวิตกกังวล ความรู้สึกผิด ความเกลียด รู้สึกสมเพชตนเอง ขาดสุข สิ้นหวัง ถ้ามีอาการมากก็จะนำไปสู่สาเหตุของการตายได้ การประเมินได้ตั้งแต่เริ่มต้น จึงเป็นสิ่งสำคัญ

ความรู้สึกทุกข์ ขาดความสุข อาจเป็นสังขมคาของมนุษย์ทั่วไปก็ตาม แต่ถ้ามันผิดปกติ เราจะสังเกตเห็นว่าการแสดงออกมันไม่เหมาะสม ญาติ เพื่อน รวมทั้งตัวเขาเอง ก็ไม่สามารถหาเหตุผลอธิบายได้ว่าอาการนั้น เป็นอย่างไร เป็นมานานเท่าไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

คนปกติจะมีสาเหตุที่แน่ชัดของความหวาดกลัว เศร้า หรือ โกรธ สามารถเข้าใจได้ และการแสดงนั้น เหมาะสมกับเหตุ นั้น ๆ ส่วนคนที่มึปฏิกริยาตอบสนองแบบเบี่ยงเบนเขาจะปรับตัวแตกต่างจากคนในสังคม เช่น นักเรียนรายหนึ่งมีผลการเรียนที่ดีเลิศ แต่ได้เกรด “บี” เพียงตัวเดียว เขากลับขาดสุขมีปมด้อย หรือบางคนอาจมีความสุขมากแม้จะได้เกรด “ซี” แต่รู้สึกสูญเสียมาก ถ้าไม่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าชั้น ซึ่งค่านิยมเหล่านี้จะถูกปลูกฝังมาแต่เด็ก

ได้มีการศึกษาวิจัยพบว่า ผู้ที่ปรับตัวแบบป่วยหรือเบี่ยงเบนจากปกติมักมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง (Self Concept) แตกต่างกับความคิดเกี่ยวกับตัวตนในอุดมคติ (Ideal Self) อย่างมาก

ก่อนจะตัดสินใจระหว่างปกติ หรือ ไม่ปกติ สำหรับพฤติกรรมใดก็ตาม ต้องดูความเหมาะสมของพฤติกรรมและประเมินว่าระดับความผิดปกติในการทำงานของจิต และประเมินผลที่ตามมาของพฤติกรรมนั้น ๆ ที่มีต่อบุคคล สังคมของเขาว่าเหมาะสม มีประสิทธิภาพ หรือไม่ พฤติกรรมนั้นผ่านการควบคุมสติ และพฤติกรรมที่แสดงนั้น แสดงถึงความพึงพอใจ หรือแสดง

ความทุกข์ แต่ละเกณฑ์ทั้ง 5 เกณฑ์ ที่กล่าวมาแล้วจะถูกพิจารณา เป็นด้าน ๆ ที่ต่อเนื่อง ไม่สามารถแบ่งขาดออกจากกัน ในการตัดสินใจ ถึงเป็นแนวต่อเนื่องระหว่างปกติ และไม่ปกติ การสังเกตพฤติกรรม จึงต้องการ การประเมินที่เป็นขบวนการ มาโนช หล่อตระกูล (2539) กล่าวว่า อาการของโรคทางจิตเวช สามารถแบ่งออกตามความผิดปกติเป็นกลุ่มใหญ่ได้ดังนี้ คือ

1. ความผิดปกติของพฤติกรรมโดยทั่วไป พิจารณาจากร่างกาย พฤติกรรม การแสดงออก ได้แก่ อาการชုပ်ผอมมากหรืออ้วนกว่าปกติที่เคยเป็น การแต่งกายสกปรก ไม่ถูกกาลเทศะ แต่งกายสะอาด ประณีตกว่าปกติ แสดงสีหน้าไม่เป็นมิตร มีการเคลื่อนไหวผิดปกติ การพูดคุยหรือการแสดงพฤติกรรมอื่น ๆ ที่ไม่เหมาะสม เช่น พุดจาหยาบคาย

2. ความผิดปกติของความรู้สึกตัว ประกอบด้วย

2.1 การเสียการรับรู้ในด้านเวลา สถานที่ หรือบุคคล

2.2 การรับรู้ความเป็นไปในรอบตัวลดลงกว่าเดิม ไม่สามารถรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ชัดเจน

2.3 มีสภาวะที่สับสน งุนงง กระสับกระส่าย ร่วมกับอาการหวาดกลัว ประสาทหลอน

2.4 ไม่สามารถคงความสนใจอยู่ที่เรื่องใดเรื่องหนึ่งได้นาน

3. ความผิดปกติของพฤติกรรมการเคลื่อนไหว ประกอบด้วยความเคลื่อนไหวที่ผิดปกติ ดังนี้

3.1 การเคลื่อนไหวที่เพิ่มมากขึ้น อยู่เฉยไม่ได้ อาจมีการวุ่นวาย ทำลายสิ่งของ

3.2 การเคลื่อนไหวที่ช้าลงมาก ไม่มีการเน้นเสียง พุดจาช้าลงมาก และมักอยู่เฉย ๆ

3.3 มีการกระทำหรือการพูดซ้ำ ๆ เหมือนเดิมอยู่ตลอดเวลา โดยไม่มีจุดมุ่งหมาย เช่น โยกตัวไป-มา เอามือถูศีรษะตลอดเวลา

3.4 มีการเคลื่อนไหวที่ผิดปกติ เช่น อยู่ในท่าที่แปลก ๆ นาน ๆ ไม่เปลี่ยนท่า

3.5 มีการเคลื่อนไหวที่มีลักษณะแปลก เฉพาะตัว เช่น เอียงคอ ผงกศีรษะถี่ ๆ ก่อนขมมือไหว้ทุกครั้ง

4. ความผิดปกติของอารมณ์ การแสดงออกของอารมณ์ที่ไม่ปกติ ซึ่งแสดงออกได้หลายแบบ ได้แก่

- 4.1 อารมณ์ร้ายแรง อารมณ์ครื้นครึกสุขสบายมากผิดปกติ ซึ่งไม่เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมที่กระตุ้นให้เกิดความรู้สึก อารมณ์ที่เป็นสุขจะแสดงออกโดยร้ายแรงแจ่มใส มีความเคลื่อนไหวมากผิดปกติ ความรู้สึกปลาบปล้ำยินดีอย่างสิ้นเหลือ
- 4.2 อารมณ์ไม่ร้ายแรงได้แก่ หงุดหงิด วิตกกังวล ซึมเศร้า หมดความสนใจต่อสิ่งแวดล้อม ท้อแท้ เบื่อหน่าย เฉื่อยชา ขาดความกระตือรือร้น
- 4.3 การแสดงออกของอารมณ์ที่ไม่สอดคล้องกับเหตุการณ์ เช่นเมื่อพูดถึงเรื่องเศร้า กลับหัวเราะ พูดถึงเรื่องสนุกสนานกับร้องไห้

5. ความผิดปกติของความคิด มีความผิดปกติของความคิด ดังนี้ คือ

- 5.1 ความผิดปกติของกระแสความคิดและรูปแบบของความคิด ได้แก่ การคิดเร็ว แสดงออก โดยพูดเร็วเปลี่ยนเรื่องเร็ว กระแสคำพูดหยุดชะงักก่อนที่จะพูดจบ หลังจากเงียบไป ชั่วครู่แล้วบอกว่าจำไม่ได้ขาดความต่อเนื่องของความคิด การเรียงลำดับคำพูดสับสน เพราะความคิดแต่ละตอนขาดความเชื่อมโยงกัน และความคิดไม่สมเหตุสมผลกับข้อมูลที่มี
- 5.2 ความผิดปกติในเนื้อหาของความคิด ได้แก่ ความคิดกวนอยู่กับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มีความคิดหรือความเชื่อที่ผิด ๆ ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง หลงผิดคิดว่าถูกกลั่นแกล้งปองร้าย หลงผิดคิดว่าตนเองมีความสามารถพิเศษเกินความเป็นจริง

6. ความผิดปกติของการรับรู้ การรับรู้เป็นกระบวนการของการเกิดความรู้ความเข้าใจต่อสิ่งกระตุ้น โดยเริ่มที่การทำงานระบบรับความรู้สึก ร่วมกับความทรงจำและประสบการณ์ ทำให้รู้และเข้าใจความหมายของสิ่งที่มากระตุ้นได้ถูกต้อง แต่ในผู้ป่วยจิตเวชบางชนิด การรับรู้จะผิดปกติไปในรูปแบบต่าง ๆ คือ

- 6.1 การรับรู้และแปลผิดไปจากความเป็นจริง ด้วยการเห็น เช่น เห็นเชือกเป็นงู เห็นต้นไม้เป็นยักษ์ เห็นรางระบายน้ำเล็ก ๆ เป็นเหวลึกกว้างใหญ่ ซึ่งเรียกว่าภาพลวงตา
- 6.2 ประสาทหลอนทางหู เช่น หูแว่ว ได้ยินเสียงคนพูดคุย ได้ยินเสียงสั่ง เสียงคนเดินไปมาหรือเสียงต่าง ๆ ที่ไม่มีความหมายเฉพาะ ซึ่งผู้ป่วยกลัวมีปฏิกิริยาโต้ตอบ หรือทำตามเสียงนั้น

- 6.3 เห็นภาพหลอน ซึ่งทำให้เห็นเป็นแสง เป็นเงาราง ๆ หรือภาพต่าง ๆ โดยมีมีแสงหรือภาพจริง ซึ่งผู้ป่วยอาจแสดงอาการกลัวหรือได้ตอบภาพนั้น
- 6.4 ประสาทหลอนทางกลิ่น คือ ได้กลิ่นแปลก ๆ
- 6.5 ประสาทหลอนการรับรู้รส รู้สึกมีรสแปลก ๆ โดยไม่มีการกระตุ้น
- 6.6 ประสาทหลอนทางสัมผัส เช่น รู้สึกมีแมลงไต่ตามตัว

7. ความผิดปกติของความจำ ในผู้ป่วยจิตเวชมีอาการแสดงของความจำที่ผิดปกติได้ดังนี้ คือ

- 7.1 การเสียบความจำ คือ ลืมเหตุการณ์บางส่วนหรือทั้งหมดที่ตนได้ประสบอาจจะมีสาเหตุจากสมอง เช่น ได้รับความกระทบกระเทือนทางสมอง หรือสาเหตุทางจิตใจ
- 7.2 ความจำบิดเบือน คือ ภาวะความจำที่ผิดไป แต่มิใช่สูญเสียความจำ คือ การระลึกย้อนหลังอย่างผิด ๆ โดยที่ผู้ป่วยเสริมรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับเจตคติ อารมณ์ และความเชื่อของตน ทำให้เรื่องราวนั้นถูกปรับเปลี่ยนไปจากเดิม แต่มิใช่เป็นการพูดปดซึ่งได้แก่
 - 1. การพูดกุเรื่องขึ้นเป็นตุเป็นตะ โดยไม่มีมูลแห่งความจริง เหมือนเป็นการพูดปด โดยที่ผู้ป่วยไม่รู้ว่าตนเองพูดปด
 - 2. ความรู้สึกว่าคุณเคยมาก่อน เป็นความรู้สึกว่าเคยพบเห็นสิ่งหนึ่ง สิ่งใด หรือสถานการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดในปัจจุบันแต่ละครั้งในอดีต ทั้งที่แท้จริงคนไม่ได้เคยพบเห็นมาก่อน
 - 3. ความรู้สึกที่ไม่คุ้นเคยมาก่อน เป็นความรู้สึกว่าตนไม่เคยพบเห็นสิ่งนี้และสถานการณ์นี้ ทั้ง ๆ ที่เคยเห็นมาก่อนแล้ว

วิธีคิดในแบบปกติและผิดปกติ

สิ่งที่แยกแยะความผิดปกติ ออกจากความไม่ปกติที่สำคัญคือวิธีการจัดการกับชีวิตของเขา คนปกติมักมีวิธีการจัดการกับปัญหาในทางบวก มีพื้นฐานความคิดในทุก ๆ ด้านเป็นไปในทางบวก ถึงแม้เขาจะไม่สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายในอดีตของเขา เขาก็ยังมีความหวัง ความคับข้องใจ (Frustration) และความขัดแย้งใจ (Conflicts) เป็นปัญหาที่ต้องแก้ไข และทำหาย คนปกติมักเป็นคนที่ชอบทำงานให้บรรลุเป้า (Task Oriented) เขาชอบความสำเร็จ ของรางวัล และมีความสุข แต่รูปแบบความคิดของคนผิดปกติมักจะมองอะไรในทางลบ มักใช้กลไกป้องกันตนเองเป็นหลักใหญ่ โดยไม่เผชิญปัญหา กลัวการล้มเหลว รู้สึกผิด และปฏิเสธไม่ยอมรับความจริงที่เป็นเรื่องธรรมดาที่อาจเกิดขึ้นได้ ความคับข้อง

ใจและความขัดแย้งใจ จะถูกมองและรับรู้ว่าเป็นวิกฤติซึ่งจะนำไปสู่ความสิ้นหวัง การล้มเลิก การใช้กลไกป้องกันตนเอง ไม่สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ หรือยอมรับปัญหาได้ ความต้องการความสำเร็จขั้นพื้นฐาน และความต้องการ การยอมรับ ถูกแสดงออกแบบไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงและมีวิธีการที่ชดเชย (Compensate) แทนการขาดความเชื่อมั่น เขาไม่สามารถแปลงความทะเยอทะยานไปสู่ความสำเร็จ แต่จะถูกครอบงำอย่างเหนียวแน่น กับการป้องกันตนเองจากความล้มเหลวธรรมดา ๆ ความผิดหวัง ธรรมดา ๆ ที่ทุกคนก็ประสบได้ แต่เขามองว่ามันเป็นเรื่องวิกฤติเลวร้าย

กิจกรรมที่ 2 จงเติมคำลงในช่องว่าง

1. การทำงานของจิต คุได้จากพฤติกรรมใด
 ก..... ป..... กิ.....
2. ยกตัวอย่างพฤติกรรมการปรับตัวทางสังคมที่ไม่ดีมาตามที่ท่านได้เรียนรู้มา
 ก..... ป..... กิ.....
3. จงบอกชื่อนักทฤษฎีที่กล่าวว่าผู้มีปัญหาทางสังคมมักขาดความสนใจต่อกฎเกณฑ์ทางสังคม.....
4. พฤติกรรมที่ขาดเหตุผล ไม่เหมาะสมแสดงถึงการสูญเสียด้านใดของผู้ป่วย

5. สังคมประเมินพฤติกรรมว่าปกติหรือไม่นั้น จะใช้วิธีใดบ้าง
 ก..... ป..... กิ.....
6. จงบอกถึงกลุ่มคนในสังคม ที่จะประเมินพฤติกรรมว่าปกติหรือไม่
 ก..... ป..... กิ.....

เกณฑ์พื้นฐานในการแยกระหว่างพฤติกรรมปกติและผิดปกติ

พยาธิสภาพ (Psycho Pathological)	ปกติ (Average – Normal)	เหนือกว่าปกติ (Ideal – Normal)
การทำงานทางจิตที่มีคุณภาพ		
บกพร่องมาก	_____	มีคุณภาพ
แปรปรวน	_____	ผสมผสาน
คุณภาพของการปรับตัวทางสังคม		
พรัอง	_____	ดีมาก
เอาตนเองเป็นศูนย์กลาง	_____	แคว่สังคม
เข้ากับใครไม่ได้	_____	กลมกลืน
ระดับการควบคุมตนเอง		
ควบคุมไม่ได้	_____	ควบคุมได้ดี
ขาดสติ	_____	มีสติ
ไม่ยั้งยั้ง	_____	ยั้งยั้ง
เก็บไม่เปิดเผย	_____	แสดงออกอย่างธรรมชาติ
การประเมินโดยสังคม		
รับไม่ได้	_____	น่ายกย่อง สรรเสริญ
ไม่มีประโยชน์	_____	มีประโยชน์
รบกวน สับสน	_____	พอใจ
ข่มขู่ คุกคาม	_____	ช่วยเหลือ
การประเมินความรู้สึกของบุคคล		
ไม่ยอมรับ	_____	ปลื้มปิติ
ไม่มีประโยชน์	_____	มีประโยชน์
ทุกข์	_____	พอใจ
คุกคาม	_____	ช่วยเหลือ, ปลอดภัย

เกณฑ์สำหรับการแยกระหว่างพฤติกรรมอาชญากรรม กับพฤติกรรมผิดปกติ

ในพฤติกรรมบางพฤติกรรมที่รุนแรง เช่น การฆ่าหั่นศพ การแอบฆ่าคนทำร้ายผู้อื่น แล้วบอกว่าเป็นอุบัติเหตุ เพื่อจะให้พ้นโทษ ซึ่งบางครั้งจะตัดสินได้ลำบากว่า ผู้ที่กระทำ ป่วยหรือไม่ ในการแบ่งแยกว่าปกติหรือไม่ นั้น เกณฑ์ที่สำคัญคือต้องการหาหลักฐานให้ได้ว่าผู้กระทำ สูญเสียการควบคุมตนเอง (Self-Control) หรือ การทำงานของจิต (Mental Functioning) ไปมากหรือไม่ ถ้าไม่ก็ถือว่าเป็นพฤติกรรมแบบอาชญากรรมที่ต้องถูกลงโทษตามกฎหมาย

ทางกฎหมาย จะพุ่งไปที่จุดของความรับผิดชอบ ต่อพฤติกรรม อาชญากรรมนั้น กฎในการประเมินเหมือนกับที่กล่าวมาแล้วในเรื่องของการแยกพฤติกรรมที่ผิดปกติ และปกติ เช่นการทำงานของจิต ขณะที่เราไม่รู้ตัวทำอะไรอยู่ รับรู้การกระทำของเขาหรือไม่ สามารถแยกแยะ ถูกผิดหรือไม่ หรือสูญเสียการควบคุม หรือไม่ เป็นต้น ซึ่งการพิจารณาต้องผ่านผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง

สรุป

การแยกแยะความผิดปกติทางจิตออกจากความปกติ นั้น เป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อน และไม่สามารถดูจากอาการใดอาการหนึ่งเพียงอย่างเดียว ต้องดูว่าพฤติกรรมนั้นเหมาะสมกับเวลา สถานที่ บุคคล และพฤติกรรมนั้นมีประโยชน์กับตนเอง สังคมของเขาหรือไม่ เส้นแบ่งของความผิดปกติจึงไม่แน่นอนตายตัว เกณฑ์การแยกแยะจึงควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้คือ

1. พฤติกรรมนั้น เกิดจากการทำงานของจิตที่มีคุณภาพหรือไม่
2. พฤติกรรมนั้นแสดงถึงคุณภาพของการปรับตัวทางสังคมที่ดีหรือไม่
3. พฤติกรรมนั้นแสดงระดับการควบคุมตนเองหรือไม่
4. สังคมประเมินพฤติกรรมนั้นอย่างไร
5. มีการประเมินความรู้สึกโดยบุคคลเป็นอย่างไร

ความเหมาะสมกับสาเหตุและระดับความรุนแรงของความผิดปกติเป็นสิ่งต้องนำมาพิจารณาด้วยเสมอ คนที่ปกติที่มีการจัดการชีวิตที่แตกต่างจากคนผิดปกติ ตรงที่เขาสามารถคิดทางบวก มีความหวัง เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งกับข้อใจ ก็ชอบที่จะแก้ไข เผชิญกับมัน และรู้สึกทำทนายมากกว่า

พฤติกรรมอาชญากรรมต่างจากพฤติกรรมผิดปกติ ตรงที่พฤติกรรมอาชญากรรมนั้นด้าน การควบคุมตนเอง หรือการทำงานของจิต เช่น สมาธิ การรับรู้ เหตุผล การรับรู้ความเป็นจริง ความ จำ การสื่อสาร ฯลฯ ยังปกติอยู่ และต้องถูกประเมินคามข้อต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยผู้เชี่ยวชาญ เฉพาะทาง

แบบฝึกหัด

จงเลือกข้อที่ถูกต้องมากที่สุด

1. พฤติกรรมที่ปกติคือข้อใด
 - ก. ทำแล้วสังคมของผู้กระทำยอมรับ
 - ข. ทำแล้วเหมาะกับเวลา สถานที่ บุคคล
 - ค. ทำแล้วมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น
 - ง. การกระทำนั้นมีเหตุผล สมเหตุ สมผล
 - จ. ถูกทุกข้อ
2. ข้อใดคือส่วนสำคัญในการตัดสินใจว่าพฤติกรรมนั้นผิดปกติหรือไม่
 - ก. จิตแพทย์
 - ข. นักจิตวิทยา
 - ค. สังคม วัฒนธรรมที่บุคคลนั้นอยู่
 - ง. นักสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์
 - จ. พยาบาลจิตเวช
3. การทำงานของจิตสามารถดูได้จากพฤติกรรมใด
 - ก. สมาธิ
 - ข. การปรับตัว
 - ค. ความโกรธ ก้าวร้าว
 - ง. ผสมผสาน
 - จ. ความสุข

4. พฤติกรรมใดแสดงคุณภาพของการปรับตัวทางสังคม
- ก. ความไว้วางใจผู้อื่น
 - ข. การรับรู้ความเป็นจริง
 - ค. ความคิดสร้างสรรค์
 - ง. ความกลัว
 - จ. พุศติคอย่าง
5. ความรู้สึกกังวลมีได้กับทุกคน แต่สิ่งที่บ่งบอกว่าเริ่มผิดปกติคืออะไร
- ก. แสดงออกไม่เหมาะสม
 - ข. ญาติ เพื่อน อธิบายไม่ได้ว่าเป็นมานานเท่าไร
 - ค. คนรอบข้างหาสาเหตุไม่ได้แน่ชัด
 - ง. ตัวผู้ป่วยอธิบายไม่ได้ว่าเป็นอย่างไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
 - จ. ถูกทุกข้อ
6. ข้อใดคือ กลุ่มคนในสังคมที่จะช่วยแยกแยะว่าอาการผิดปกติหรือไม่
- ก. เพื่อนสนิท
 - ข. ครอบครัว
 - ค. ผู้เชี่ยวชาญ
 - ง. เพื่อนบ้าน
 - จ. ถูกทุกข้อ
7. ข้อใดคือความผิดปกติที่ต้องการการรักษา
- ก. ร้องไห้
 - ข. มีปัญหาในกิจวัตรประจำวัน
 - ค. หลับมากขึ้นกว่าเดิม
 - ง. ผื่นกลางวัน
 - จ. ไม่มีข้อใดถูก
8. ข้อใดไม่ใช่พฤติกรรมที่เกี่ยวกับการควบคุมตนเอง
- ก. ความจำเสื่อมไป
 - ข. การตัดสินใจเสีย
 - ค. ไม่สามารถจัดการกับความกลัว

- ง. ทำงานขาดประสิทธิภาพ
 - จ. ถูกทุกข้อ
9. ข้อใดคือคุณสมบัติของผู้ที่มีพฤติกรรมปกติ
- ก. ใช้กลไกป้องกันตนเองบ้างบางครั้ง
 - ข. คิดทางลบ
 - ค. เมื่อคับข้องใจจะท้อแท้
 - ง. ไม่เผชิญปัญหา
 - จ. สัมเลิ่ง่าย
10. แดงนำหั่นศพ เมื่อถูกจับกุม แดงทำท่าที่แบบคน โรคจิต เกณฑ์ที่ท่านจะแยกว่าแดงยังปกติอยู่คือ
- ก. การทำงานของจิตยังปกติ
 - ข. ขณะที่ทำ การควบคุมตนเองยังคืออยู่
 - ค. สมาริ การรับรู้ปกติ
 - ง. ความจำ การสื่อสารปกติ
 - จ. ทุกข้อ